

Onderzoeksopzet

Schuldhelpverlening

november 2019

Inhoudsopgave

Aanleiding en achtergrond	1
Doelstelling	2
Afbakening	2
Vraagstelling	3
Normenkader	4
Aanpak	4

Aanleiding en achtergrond

In ons onderzoeksprogramma voor 2019 hebben wij op verzoek van raadsleden het onderzoek 'schuldhulpverlening' in onze programmering opgenomen. Het onderzoek wordt uitgevoerd in de gemeente Ooststellingwerf en Opsterland. In december 2019 wordt besloten of het onderzoek ook in de gemeente Weststellingwerf wordt uitgevoerd.

Schuldhulpverlening is nog voor de decentralisatie van de 3D's naar de gemeenten overgegaan door de Wet gemeentelijk schuldhulpverlening (Wgs) in 2012. Deze vrij korte wet schrijft voor dat gemeenten een plan door de raad laten vaststellen met als elementen:

1. welke resultaten de gemeente in de door het plan bestreken periode wenst te behalen;
2. welke maatregelen de gemeenteraad en het college nemen om de kwaliteit te borgen van de wijze waarop de integrale schuldhulpverlening wordt uitgevoerd;
3. het maximaal aantal weken dat de gemeente nastreeft met betrekking tot de in artikel 4, (wacht- en doorlooptijden) eerste lid, genoemde periode, en
4. hoe schuldhulpverlening aan gezinnen met inwonende minderjarige kinderen wordt vormgegeven.

Met deze wet wil het kabinet voorkomen dat er drempels ontstaan waardoor burgers niet meer kunnen participeren in de maatschappij. Uit economisch en sociaal oogpunt is het niet wenselijk dat mensen buiten de samenleving komen te staan. Problematische schulden kunnen een grote belemmering vormen bij (arbeids-)participatie. Het is daarom van groot belang om problematische schulden te voorkomen of op te lossen. In de eerste plaats wordt er een beroep gedaan op de zelfredzaamheid en de eigen kracht van burgers; de eerste verantwoordelijkheid ligt bij de schuldenaren en de schuldeisers. Als blijkt dat iemand hulp nodig heeft, dan kan deze persoon bij de gemeente terecht.

Volgens het NIBUD heeft nog steeds één op de vijf huishoudens betalingsproblemen. Dat zijn 1,35 miljoen huishoudens, 550.000 hebben ernstige betalingsproblemen. "Te weinig mensen met ernstige betalingsproblemen maken gebruik van hulpverlening. 34 procent van hen heeft geen enkele vorm van hulpverlening, en bij meer dan de helft van hen ontbreekt professionele hulp. Een groot deel (40 procent) van hen denkt niet dat de problemen zo ernstig zijn dat zij daar (professionele) hulp bij nodig hebben. Er moet daarom meer gebeuren om mensen met financiële problemen er bewust van te maken dat zij hulp nodig hebben. Men weet klaarblijkelijk niet wanneer financiële problemen dusdanig ernstig zijn, dat men er zelf niet meer uitkomt en hulp noodzakelijk is."

(<https://www.nibud.nl/beroepsmatig/financieel-problemen-rapport-2018/>)

Het hebben van schulden maakt dat mensen minder participeren, voor een belangrijk deel omdat ze daar geen geld meer voor hebben. Sport en uitgaan kosten geld, net zoals verjaardagscadeautjes of een kopje koffie. Maar ook schaamte houdt mensen tegen om deel te nemen aan de samenleving. Een aanzienlijk deel van de mensen met schulden is dat voor langere tijd. Ook in deze tijd waarin de welvaart weer is toegenomen, zijn er nog steeds veel mensen met schulden. We zien ook dat bepaalde groepen grotere risico's lopen op schulden. Daardoor ontstaat ook een tweedeling, die steeds lastiger te overbruggen is.

Hulp bij schulden is dus heel belangrijk, maar ook heel lastig zoals het NIBUD elk jaar laat zien in haar onderzoeken.

Doelstelling

Doel van het onderzoek is na te gaan of de gemeenten Ooststellingwerf, Opsterland en evt. Weststellingwerf volgens de Wet schuldhulpverlening rechtmatig beleid hebben vastgesteld en of deze gemeenten het beleid effectief en efficiënt uitvoeren. Het onderzoek vormt de basis voor conclusies en aanbevelingen aan de gemeenteraden waardoor zij hun kaderstellende en controlerende rol beter uit kunnen voeren.

Een belangrijke invalshoek voor dit onderzoek zal het maatschappelijk effect van schuldhulpverlening zijn. In het gesprek dat de rekenkamercommissie met raadsleden had over de voorlopige onderzoeksopzet, kwam naar voren dat raadsleden in het bijzonder geïnteresseerd zijn in de beleving van betrokkenen: wat voor effect heeft schuldhulpverlening nu daadwerkelijk bij diegenen waar het in dit beleidsveld om gaat? De rekenkamercommissie heeft om die reden gekozen voor een type onderzoek waar de beleving en ervaringen van betrokkenen met beleid en uitvoering van de gemeente een belangrijke plek krijgt.

Afbakening

In het onderzoek wordt gekeken naar de ontwikkelingen sinds 2012 (invoering van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en lokaal beleid) tot en met december 2019. Omdat schuldhulpverlening ook andere beleidsterreinen van de gemeente raakt, is aandacht voor de samenwerking met die betrokken afdelingen onderdeel van het onderzoek.

Vraagstelling

Centrale onderzoeksvraag

Voldoet het beleid voor schuldhulpverlening aan de wettelijke eisen en voeren de gemeenten het beleid effectief en efficiënt uit?

Deelvragen

1. Wat is het geldende landelijke en lokale beleid voor schuldhulpverlening en is de uitvoering ingebed in het sociaal domein?
2. Op welke wijze is er aandacht voor gezinnen met inwonende, minderjarige kinderen? Past de gemeente maatwerk toe waar nodig? Wat is de rol van de budgetcoach?
3. Is de schuldhulp tijdig en eenvoudig toegankelijk voor iedere inwoner, ook (zzp-) ondernemers, of kunnen mensen tussen wal en schip vallen?
4. Zijn de resultaten na 2015 beter dan daarvoor door de werking van gebiedsteams?
5. Hoe voorkomt de gemeente herhaling en welke nazorg verstrekt de gemeente daartoe? Zijn langetermijneffecten bekend?
6. Welke resultaten levert de eventuele vroeg-signalering met externe partijen op?
7. Krijgt de raad tijdig, volledige en juiste informatie van het college om kaders te stellen en de uitvoering te controleren? Zoals wettelijk verplichte informatie, behaalde resultaten en evaluaties?
8. Heeft de gemeente overzicht van de aantallen hulpvragen, de afwijzingen met reden waarom, de in behandeling genomen hulpvragen en de kosten van de schuldhulpverlening, zowel van de hulpverlening door de gemeente als door de Kredietbank Noord Nederland?
9. Wat zijn de ervaringen van de hulpvragers met de schuldhulpverlening door de gemeente?.
10. Is er inzicht in de oorzaken van schulden? Welke preventiemaatregelen neemt de gemeente ter voorkoming hiervan? Welke resultaten worden hiermee behaald?
11. Hoe komen (potentiële) klanten op het spoor van schuldhulpverlening? Hoe is de bekendheid, beschikbaarheid en bereikbaarheid? als aanvulling op vraag 3.
12. Is maatwerk mogelijk? Welke vrijheidsgraden worden gehanteerd? Is een beroep op de hardheidsclausule mogelijk?
13. Hoe wordt het beleid aangepast aan veranderende situaties? Wordt daarbij ook rekening gehouden met ontwikkelingen in de schuldenproblematiek, bijvoorbeeld de positie van bijstandsontvangers, zzp'ers en dubbele inkomens?
14. Met welke organisaties werken de gemeenten samen en hoe is deze samenwerking vormgegeven?
15. Welke instrumenten zetten de gemeenten en hun samenwerkingspartners in?

Normenkader

Het onderzoek richt zich op het vinden van antwoorden op de hierboven geformuleerde vragen. Om uiteindelijk tot conclusies en aanbevelingen te kunnen komen is het nodig een zekere referentie te kennen: waaraan meten we de feiten af?

Het hiervoor te hanteren normenkader zal in overleg met het onderzoeksbureau door de rekenkamercommissies worden vastgesteld.

Aanpak

Het onderzoek wordt uitgevoerd door het CAB Groningen en resulteert voor elk van de deelnemende gemeenten in een eigen onderzoeksrapport.

Het onderzoek zal in december 2019 van start gaan met een gezamenlijke startbijeenkomst voor de ambtelijk en bestuurlijk betrokkenen van de OWO-gemeenten. Hierin zullen de rekenkamercommissies en het onderzoeksbureau het onderzoek toelichten. De rekenkamercommissies verwachten per gemeente een onderzoeksrapport halverwege 2020 te kunnen aanbieden aan de gemeenteraad.